

Іван Володимирович ЛИТВИН,
аспірант Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
lytvyn@ukr.net

УДК 347.195.2

БЛАГОДІЙНІСТЬ ЯК ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА КАТЕГОРІЯ: ДОКТРИНАЛЬНИЙ ВИМІР

Аналізується поняття “благодійність” як цивільно-правова категорія крізь доктринальний та законодавчий вимір. При цьому стверджується, що достатньо складно встановити, який вимір є первинним, який вторинним. Основна увага у статті приділена доктринальному виміру, який розглядається через призму релігійних вчень: християнство, іудаїзм, буддизм, мусульманство. У дослідженні стверджується, що у християн благодійництво — не тільки надання матеріальної допомоги, але й виступає однією із головних чеснот, дозволяє християнину любити Бога і ближнього, як самого себе, з любові до Бога, поєднуючи, таким чином християн з Богом. Окремо було проведено аналіз щодо ставлення до благодійництва у дохристиянському світі та встановлено, що, на відміну від християнської традиції, стародавні римляни та греки не вважали благодійництво чеснотою, а тому ставилися до нього достатньо негативно, вважаючи проявом слабкості. В іудаїзмі та мусульманстві благодійність — це обов’язок, який не залежить від почуттів, емоцій, бажання або фінансового стану. Аналогічно надання допомоги є обов’язковим елементом буддизму, однак, на відміну від інших релігій, благодійність включає в себе не тільки і не стільки матеріальну допомогу нужденним, скільки духовну для тих, хто шукає милість та всіх, хто її потребує. За результати аналізу було зроблено узагальнення про те, що всі релігії mutatis mutandis визначають функції благодійності в суспільстві — встановлення соціальної справедливості.

Ключові слова: благодійність, благодійні організації, світові релігії, християнство, іудаїзм, буддизм, мусульманство.

Побудова сталого демократичного суспільства багато в чому залежить від можливості функціонування в ньому благодійників (неприбуткових організацій, громадських об’єднань, окремих осіб), основною метою яких є зменшення соціальної напруги в суспільстві шляхом надання підтримки, перш за все, тим верствам населення, які неспроможні належним чином адаптуватися до ситуації, що склалася в суспільстві або в житті конкретної особи. В останні роки у світі спостерігається стійка тенденція до підвищення ролі благодійних організацій у розвитку суспільства, що зумовлено, перш за все, активною участю таких організацій у суспільному діалозі, як інститут громадянського суспільства.

Цивільно-правові аспекти регламентації діяльності благодійних організацій у Європі в контексті порівняльно-правового аналізу жодного разу не були предметом дослідження ні у зарубіжній, ні у вітчизняній науці приватного права. Разом з тим окремі аспекти проблеми неодноразово піднімалися, однак переважно зарубіжними дослідниками. Цікавими у цьому контексті є роботи В. Гросс (*Virginia C. Gross*), Б. Хопкінса (*Bruce R. Hopkins*), М. Шерлок (*Molly F. Sherlock*), Т. Шенкелберга (*Thomas J. Schenkelberg*) та ін.

Мета статті полягає у формуванні авторського підходу до поняття “благодійності” як цивільно-правової категорії.

Благодійна діяльність як цивільно-правова категорія може розглядатися відразу в двох ключових вимірах: доктринальному та законодавчому. При цьому достатньо складно встановити, який вимір є первинним, який вторинним. Однак цілком можна прослідкувати вплив релігійних вчень на формування теорії та практики (у тому числі законодавчої) благодійництва.

Так, у християн благодійництво є не тільки наданням матеріальної допомоги, але й виступає однією із головних чеснот, дозволяє християнину любити Бога і ближнього, як самого себе, з любові до Бога, поєднуючи, таким чином, згідно з Томасом Аквінським, християн з Богом [1; 2]. Таким чином, благодійництво, згідно з християнським вченням, безумовна та жертвна любов до всіх. Навіть, наводячи визначення благодійництва англійською мовою “charity”, етимологічний словник відсилає нас спочатку до латини “caritas” (цінність), яка, у свою чергу, запозичила цей термін у грецькій мові. Він означає безумовну та жертвну любов до інших [3].

Але все ж таки першоджерелом розуміння благодійництва у християнстві слід вважати Новий завіт, а саме канонічні Євангелія: від Матвія, від Марка, від Луки та від Іоанна [4]. З найбільш широко використовуваних Євангелій від раннього християнства є Євангеліє від Матвія [5]:

21. Ісус каже йому: Коли хочеш бути досконалим, піди, продай добра свої та й убогим роздай, і матимеш скарб ти на небі. Потому приходь та й іди вслід за Мною (*Від Матвія 19:21*).

34. Тоді скаже Цар тим, хто праворуч Його: Прийдіть, благословенні Мого Отця, посядьте Царство, уготоване вам від закладин світу.

35. Бо Я голодував був і ви нагодували Мене, прагнув і ви напоїли Мене, мандрівником Я був і Мене прийняли ви.

36. Був нагий і Мене зодягли ви, слабував і Мене ви відвідали, у в'язниці Я був і прийшли ви до Мене.

37. Тоді відповідять Йому праведні й скажуть: Господи, коли то Тебе ми голодного бачили і нагодували або спрагненого і напоїли?

38. Коли то Тебе мандрівником ми бачили і прийняли чи нагим і зодягли?

39. Коли то Тебе ми недужого бачили чи в в'язниці і до Тебе прийшли?

40. Цар відповідь і промовить до них: Поправді кажу вам: що тільки вчинили ви одному з найменших братів Моїх цих, те Мені ви вчинили (*Від Матвія 25:34–40*).

Власне тут сформований основний підхід християнської догми до благодійництва: висловлюючи любов до бідних і незаможним, християнин висловлює любов до Бога.

Цю ж думку можна зустріти і в інших Євангеліях. Так, від Луки [6]:

13. Але, як справляєш гостину, клич убогих, калік, кривих та сліпих,

14. і будеш блаженний, бо не мають вони чим віддати тобі, віддасться ж тобі за воскресіння праведних! (*Від Луки 14:13,14*).

Християнське вчення змінює ставлення до тих, кому і як має бути надана допомога. Свідченням цього є історія про доброго самарянина в Євангелії від Луки 10: 30–37 [6]. У часи, яких стосується цей текст, соціальна відповідальність стосувалася винятково членів сім'ї і ніяким чином не стосувалася оточуючих. У цьому випадку цілком очевидно, що змінюється соціальна картина світу: людина має допомагати всім, незалежно від їх соціального класу або спорідненості. І це суттєве розширення концепції благодійності порівняно із іудейськими традиціями, про які дещо нижче.

На відміну, від християнської традиції, стародавні римляни та греки не вважали благодійництво в більш-менш сучасному розумінні категорії певною чеснотою. Це не означає, що саме явище *per se* було відсутнє, але благодійність не стала нормою поведінки тих суспільств. У свій час Платон в одній із найбільш цитованих праць — “Державі” — стверджував, що бідна людина, яка невзможі працювати, повинна бути залишена помирати. Продовження цієї думки можна знайти у Плавта, згідно з яким надання допомоги нужденним — це лише продовження життя, повного страждань [7].

Ілюстрацією цим думкам можуть послужити історичні свідчення одного із найвідоміших істориків Греції Фукідида, який, описуючи події Пелопонської війни описав загадкову хворобу, яку достатньо часто називають чумою Фукідида [8] в 430 році до нашої ери, зазначивши при цьому, що вмираючих афінян було переселено до пустелі [7].

Лукіан, один із самих відомих античних сатириків, зазначав: “Серйозність, з якою люди цієї релігії допомагати один одному в своїх потреб неймовірно. Вони не шкодують себе нічого для цього. Їх перший законодавець вклав у їхні голови, що вони були всі брати” [4]. Флавій Клавдій Юліан (Юліан II Відступник), один із апологетів переслідування християн та повернення до язичництва-неоплатонізму, визнавав за християнством певні переваги, які стосувалися, благодійництва, та намагався запозичити певні аспекти: за його дорученням на первосвященника в Галатії було покладено обов’язок забезпечити проживанням тих, хто потребував цього [4].

Підсумовуючи, слід зазначити, що благодійництво, яке заперечувалося класичними античними філософами, все ж таки поступово проникло в античне розуміння світу в Європі, перетворюючи Європу в територію панування християнства, починаючи із правління імператора Костянтина, який перевернув уявлення римлян щодо благодійності і побудови суспільства в цілому.

Розвиток християнства сприяв розвитку інституту благодійності, який отримав нового поштовху та виміру в Середньовіччі. Так, у багатотомній “Історії цивілізації” Уїлл Дюронт відзначив, що світ ще не бачив такої організації роздачі милостині, яка була організована церквою, яка допомагала вдовам, сиротам, хворим або немічним, ув’язненим, жертвами природних катастроф; захищала від надмірної експлуатації або оподаткування. У багатьох випадках, священники по досягненні єпископства віддавали все своє майно бідним [9].

Управлінські аспекти благодійництва ускладнюються вже в XII–XIII ст.: відповідальність за цю сферу беруть на себе церква, гільдії та окремі особи. Роджер Бекон у XIII ст. виступив за необхідність створення спеціального державного фонду допомоги бідним, хворим та старим. Однак все ж таки основну роль в адмініструванні здійснення благодійництва продовжувала відігравати церква як основний інститут суспільства Середньовічної Європи [9]. Причому така тенденція збереглася і в наші дні.

Разом з тим християнські дослідники благодійництва випускають із поля зору той факт, що основу благодійництва було сформульовано не в християнській релігії, а в іудаїзмі, при цьому іврит не має слова, яке б чітко перекладалося, як благодійність. “Цдака”, яка умовно відповідає українському терміну “благодійність”, більш означає “просто” та “праведність або справедливість” (від івр. Tzadei-Dalet-Qof) [10].

В іудаїзмі подаяння бідним не розглядається як щедрий, великодушний акт [11], це обов’язок, який не залежить від почуттів, емоцій, бажання або фінансового стану і дається іншій людині, яка згідно з іудаїзмом створена за образом та подобою Бога, відповідно піклування про іншу людину — це піклування про Бога.

Особливу роль у розумінні змісту цдаки відіграє П’ятикнижжя (Тора), де вона розглядається, як система уявлень про світ (концепція).

Так, у книзі Левіт можна знайти основні підходи до розуміння цдаки [12]:

“А коли ти будеш жати жниво своєї землі, не докінчуй жати до краю свого поля, а попадалих колосків твого жнива не будеш збирати;” (*Левіт 19:9*).

“а виноградника свого не вибереш дорешти, а попадалих ягід виноградника свого не будеш збирати, для вбогого та для прихоська позостав їх. Я Господь, Бог ваш!” (*Левіт 19:10*).

Аналогічні сентенції містяться і далі по Книзі:

“Коли будеш жати на полі твоему і забудеш сніп на полі, то не повертайся взяти його, хай він залишається тому, хто прийшов, сироті та вдові, аби Господь Бог твій благословив тебе у всіх справах рук твоїх” (*Левіт 23:22*).

“Коли будеш знімати плоди у винограднику твоему, не збирай залишків за собою: хай залишиться тому, хто прийшов, сироті та вдові” (*Второзаконня 24:19*).

На практиці цдака означає передачу грошей для будь-кого, хто потребує допомоги, це можуть бути як безпосередньо особи, які потребують допомоги, так і спеціальні організації (благодійні фонди, агенції).

Торою врегульовано також питання скільки та як давати цдаку [12].

Конче даси десятину з усього врожаю насіння твого, що рік-річно на полі зросте (Второзаконня 14:22).

І будеш ти їсти перед лицем Господа, Бога свого у місці яке Він вибере, щоб Ім'я Його перебувало там, десятину збіжжя свого, виноградного соку свого, і оливки своєї, і перворідних худоби своєї великої й худоби своєї дрібної, щоб навчився ти боятися Господа Бога свого, по всі дні (Второзаконня 14:23).

А коли дорога буде занадто довга для тебе, так що не зможеш понести того, бо буде занадто далеко від тебе місце, яке вибере Господь, Бог твій, щоб покласти Ім'я Своє там, коли поблагословить тебе Господь, Бог твій, то даси в сріблі, і зав'яжеш те срібло в руці своїй, і підеш до місця, яке вибере Господь, Бог твій (Второзаконня 14:24).

Перекладаючи на сучасну мову з кожного долара дака складає 10 центів. Тора допускає можливість також зменшення розміру цдаки, однак це позбавляє обов'язку допомогти.

У біблійні часи, Левіти — ті, хто служив Богу в skins в пустелі, а потім у Святому Храмі в Єрусалимі, не мали іншої роботи, ніж богослужіння. Їх підтримували виключно десятини, що люди доведені до святилища. Проте Бог говорить Мойсею: “А до Левітів будеш ти промовляти та й скажеш їм: Коли візьмете від Ізраїлевих синів ту десятину, що Я дав вам від них на ваше спадщину, то ви принесете з неї Господне приношення, десятину з десятини” (Книга чисел 18:26).

Талмудисти стверджують, що “Навіть бідна людина, що живе на Цдака повинні дати цдака від того, що він отримує” [11].

Середньовічний філософ і законник Мойсей Маймонід визначив вісім способів вісім ступенів Цдака (у порядку зростання) [12]:

1. Людина, яка дає неохоче.
2. Людина, яка дає менше, ніж він або вона повинен, але дає із задоволенням.
3. Людина, яка дає цдака, але тільки, якщо попросять.
4. Людина, яка дає до того, як попросять.
5. Людина, яка дає дака, не знає одержувача, але одержувач знає дарувальника.
6. Людина, яка дає даку, знає одержувача, але останній його не знає.
7. Людина, яка дає повністю анонімно: ні дарувальник, ні одержувач не знають один одного.
8. Людина, яка дає подарунок, або кредит, або роботу, або йде в господарське товариство, одержувач цдаки зміг сам себе утримувати та не цдака.

Аналогічну ситуацію ми можемо спостерігати і в ісламі, де навіть термінологічні та змістовні підходи подібні до іудаїзму та християнству. Благодійність вважається одним із п'яти стовпів ісламу [13], це обов'язок кожного мусульманина допомагати ближньому.

Арабський відповідник “благодійності” — садака (sadaqa). Корінь цього слова означає силу. Причому слово, яке позначає правдивість (as-sidq), також походить від того ж кореня; правдива людина — це той, хто має внутрішню силу [14]. Благодійність як достоїнство людини неодноразово згадується в Корані і Сунні.

Згідно з Кораном (сурі 33, вірш 35): “Воістину, для мусульман і мусульманок, віруючих чоловіків і віруючих жінок, покірних чоловіків і покірних жінок, правдивих чоловіків і правдивих жінок, терплячих чоловіків і терплячих жінок, смиренних чоловіків і смиренних жінок, що подають милостиню чоловіків і подають милостиню жінок, тих, хто поститься чоловіків і постуге жінок, що зберігають цнотливість чоловіків і зберігають цнотливість жінок і часто поминає Аллаха чоловіків і жінок, Аллах підготував прощення і велику нагороду”. Крім того, у сурі 63, вірші 10 “Витрачайте з того, чим Ми вас наділили, до того, як вас спіткає смерть і ви скажете: “Господи! Надай мені недовгу відстрочку, і я буду роздавати милостиню і стану одним з праведників” [15].

Основна форма благодійності — специфічний різновид податку на бідних — закят, який при буквальному перекладі означає “очищення” від жадібності. В ісламі виведено формулу розрахунку закят, яка в умовах розвитку сучасних технологій може бути розрахована навіть онлайн. Закят виплачується в розмірі 2,5 відсотка від статку людини, що перевищує розмір Нісаба. Нісаб дорівнює вартості 85 грамів золота — це мінімальний розмір статку, з якого необхідно виплачувати закят, який виплачується з золота, срібла, готівкових грошей, інвестицій, доходів від бізнесу і здачі в оренду, а також призначених для продажу товарів, акцій, цінних паперів і облігацій [16]. Закят розглядається як акт “вимушеної благодійності”; це зобов’язання для тих, хто отримав своє багатство від Бога, щоб допомогти іншим у разі потреби. Іслам заохочує обмін багатства з іншими, справжній власник речей не людина, а Бог. Придбання багатства заради багатства засуджується Богом, адже не дає людині ніяких достоїнств в цьому житті або в майбутньому житті [14]. У Корані наводяться слова Аллаха: “Людина каже: Моє багатство! Моє багатство! Багатство — це те, що ви даєте в якості милостині” [15].

Гроші, які даються на закят, можуть використовуватися тільки для конкретних речей. Ісламський закон передбачає, що милостиня повинна бути використана для підтримки бідних і нужденних, щоб звільнити рабів і боржників, як конкретно згадується в Корані (9:60). У мусульманських державах закят є соціальною функцією держави й існує у формі соціального забезпечення, а в інших державах питаннями закяту займаються мечеті та мусульманські благодійні фонди. Хоча з останнім є певні проблеми, пов’язані із випадками фінансування цими фондами радикальних ісламістів, тому обов’язок щодо надання допомоги бідним має бути виконано в іншій формі [14].

Переходячи до аналізу категорії благодійності в буддизмі як найбільшій релігії світу, слід відзначити, що інформація на доступних європейських мовах обмежена. Разом з тим є низка робіт британських учених, фахівців з буддизму, де благодійність розглядається у рамках більш загальних досліджень. Одним із небагатьох спеціальних досліджень є роботи Барабара О’Брайена, на яку ми і будемо посилалися, досліджуючи питання благодійності в буддизмі [17].

Надання допомоги є обов’язковим елементом буддизму, однак, на відміну від інших релігій, благодійність включає в себе не тільки і не стільки матеріальну допомогу нужденним, скільки духовну для тих, хто шукає милість, та всіх, хто її потребує. Важливого значення в буддизмі як квазі атеїстичній релігії набуває мотивація. В Ікоттарикагамі (4:236) визначено нечисті мотиви для надання благодійної допомоги: сором, бажання отримати вдячність або почувати себе добре в якості благодійника. Будда вчив, що коли ми даємо іншим, ми даємо без очікування винагороди. Якщо мотив надання допомоги чистий, то вона називається параміта, яка є першою з усіх досконалостей, які ведуть до просвітління.

Один із монахів Тхеравади, Бхіккху Бодхи зазначив, що практика благодійності є однією із загально визнаних основних людських чеснот, яка свідчить про здатність людини до самовдосконалення.

Ще одна суттєва відмінність між буддизмом та іншими світовими релігіями полягає в тому, що ця релігія приділяє значну увагу особі обдарованого, стверджуючи, що особи благодійника й обдарованого слід розглядати у їх системному взаємозв’язку, адже існування одного неможливо без іншого: давати та отримувати є єдиним. Якщо люди поділяють себе на тих, хто дає, та тих, хто одержує, вони далекі від параміти.

Узагальнюючи підходи основних релігій до розуміння категорії “благодійність”, слід відзначити таке. Всі релігії *mutatismutandis* визначають функції благодійності в суспільстві — встановлення соціальної справедливості. У випадку, якщо суспільство організоване в релігійну державу, то виконання або контроль за виконанням лежить на державі, в той час, як у світській державі ця функція скоріше суспільна, ніж державна, що в результаті рано чи пізно спричиняє формування громадянського суспільства. Окрім того, слід звернути увагу на те, що ключову роль у формуванні уявлення про зміст благодійності відіграє релігійна мораль, цілком прослідковується корелятивний взаємозв’язок між моральними стандартами релігії та релігійними принципами

благодійності, незалежно від того, якої форми набуває благодійність — гроші, речі, їжа.

Розглянувши чотири напрями релігійного сприйняття світу, цілком очевидно, що всі релігійні течії так або інакше *mutatimutandis* вважають, що суть істинного милосердя — надати допомогу, не чекаючи нічого взамін, адже якщо людина очікує певну вдячність за свій вчинок — це скоріше бартер, а не благодійність.

Слід окремо наголосити на тому, що, розглядаючи благодійність крізь релігійну призму, критеріальною засадою виступає мораль та етика. Деяко інший підхід закладено у доктрині та законодавстві.

У ході дослідження ми прийшли до висновку, що існують суттєві труднощі у визначенні “благодійності” як явища правового світу, що пов’язано з його багатоаспектністю: суб’єктною та об’єктною. Підемо класичним шляхом дослідження того або іншого явища суспільного буття — звернемося до словників, які дозволять нам, якщо не змістовно, з точки зору юридичної науки, провести відповідне дослідження, то хоча б знайти ту точку підрахунку, яка б дозволила на основі цього вибудувати уявлення про благодійництво в юридичному вимірі.

У Словнику Брокгауза та Ефрона благодійність визначено як прояв співчуття до ближнього та морального обов’язку імушого поспішати на допомогу неможному [18].

У словнику С. І. Ожегова благодійність — дії та вчинки безоплатного характеру, спрямовані на суспільну користь або на надання матеріальної допомоги неможним [19].

Ще один словник (Великий енциклопедичний словник) визначає, що благодійність — надання матеріальної допомоги нужденним як окремими особами, так і організаціями. Благодійність може бути спрямована також на заохочення і розвиток будь-яких суспільно значущих форм діяльності (наприклад, захист навколишнього середовища, охорона пам’яток культури тощо) [20].

У соціальній енциклопедії зазначено, що благодійність — загальнолюдський рух, що включає сукупність гуманітарних дій окремої людини, організацій, товариств тощо. В основі благодійності лежить прагнення проявити любов не тільки до ближнього, а й до незнайомої людині, надати безоплатну матеріальну, фінансову допомогу нужденним і соціально незахищеним громадянам. У сучасному розумінні благодійність означає надання допомоги особам та організаціям, участь у покращенні життя хворих і бідняків, немічних і відкинутих життям [20].

У доктринальних роботах визначення цього поняття варіюється залежно від сфери, безпосереднього предмета дослідження, а також від суб’єктивного підходу автора.

В. О. Ключевський у промові “Добрі люди Давньої Русі”, прочитаній на користь потерпілих від неврожаю у Поволжі в 1892 р., зазначив: “Благодійність — ось слово з дуже спірним значенням і з дуже простим змістом. Його багато хто тлумачить по різному і всі однаково розуміють”. З часів Ключевського нічого не змінилося, вчені так і не прийшли до єдиного визначення поняття “благодійність”. Порівняння деяких визначень благодійності дозволить нам спробувати підійти до розуміння такого неоднозначного феномена [22].

В одній із перших робіт на пострадянському просторі, присвячених благодійності, Є. А. Фоміна та Е. З. Чикадзе “Благодійность как социокультурный феномен в России”, яка вийшла в Санкт-Петербурзі в 1999 році, зазначено, що благодійність — недержавна добровільна безоплатна діяльність у соціальній сфері, спрямована на підтримку окремих осіб або організацій, у яких з тих чи інших причин не вистачає ресурсів для повноцінного функціонування. При цьому підтримка, що надається на основі родинних, сусідських, дружніх та інших особистих зв’язків, не розглядається як соціальний феномен благодійності [23].

Все сказане спонукає нас зробити свою критичну оцінку деяких визначень благодійництва та підходів до її вивчення. Так, наприклад, В. П. Мельник і Є. І. Холостова вважають, що благодійність (філантропія) — надання допомоги як окремим особам, так і організаціям: співчуття, сердечна участь у житті хворих, немічних, які її потребують; матеріальне чи інше заохочення суспільно значущих форм діяльності

(захист навколишнього середовища, охорона пам'яток історії та культури, розвиток освіти, охорони здоров'я, спорту) [24].

П. Д. Павленок вважає, що благодійність, поряд з заступництвом незаможних, соціально незахищених, є формою філантропії [26]. О. Р. Соколов стверджує, що благодійність є добровільною соціальною діяльністю, пов'язаною з безоплатною передачею матеріальних цінностей, у тому числі і створених працею у процесі самої благодійної діяльності, і спрямована на досягнення більшого соціального благополуччя" [25].

Найближче до розгляду благодійності у правовому вимірі підійшов Є. А. Фомін — недержавна добровільна безоплатна діяльність у соціальній сфері, спрямована на підтримку окремих осіб або організацій, у яких з тих чи інших причин не вистачає власних ресурсів для повноцінного функціонування. При цьому підтримка, що надається на основі родинних, сусідських, дружніх та інших особистих зв'язків, не розглядається як соціальний феномен благодійності [26]. При цьому безкорислива допомога надається з міркувань, обумовлених особистими контактами, симпатією, повагою, наявністю спільної історії відносин між дарувальником і реципієнтом. І саме ці особисті стосунки спонукають до відповідних вчинків. Таким чином, благодійність вільна споконвічно від усіх зовнішніх обставин зобов'язального і культурно-нормативного характеру. З останнім твердженням дозволимо не погодитись у силу того, що соціально-культурні традиції відіграють ключову роль у формуванні уявлення про зміст та форми благодійництва, про що ми, власне, і говорили, досліджуючи релігійні погляди на благодійність.

Однак важливим є те, що у цьому визначення цілком обґрунтовано стверджується, що така допомога є недержавною. Це дає нам можливість відмежувати таку діяльність від соціальної допомоги.

Благодійна діяльність дозволяє суспільству уникнути "всюдисущої загрози політичної апатії та пасивної залежності від держави" [27] завдяки певному заміщенню держави при виконанні нею соціальних функцій, що є виправданим, з точки зору ефективності виконання таких функцій, за рахунок оперативності та адресності допомоги.

Список використаних джерел:

1. *Bossy, J.* Christianity in the West 1400–1700 [Text] / John Bossy. — Oxford, 1985. — 202 p.
2. *Dunn, A.* As' cold as charity?: poverty, equity and the charitable trust [Text] / Alison Dunn // Legal Studies. — 2000. — Vol. 20. — Issue 2. — p. 222–240.
3. The Online Etymology Dictionary [Electronic Resource] Online Etymology Dictionary. — URL : http://www.etymonline.com/index.php?allowed_in_frame=0&search=charity&search_mode=none.
4. *Christopher, P.* Pagans. Christianity and Charity / Price Christopher [Electronic Resource] Christian CADRE. — URL : http://www.christiancadre.org/member_contrib/cp_charity.html.
5. Від Матвія, розділ 25 / Український переклад І. Огієнка [Електронний ресурс] Библия Онлайн. — URL : <http://www.bibleonline.ru/bible/ukr/40/25>.
6. Від Луки, розділ 19 / Український переклад І. Огієнка [Електронний ресурс] Библия Онлайн. — URL : <http://www.bibleonline.ru/bible/ukr/42/14>.
7. *Schmidt, A.* How Christianity Changed the World [Text] / Alvin Schmidt. — Zondervan, Michigan, 2004. — 448 p.
8. Краткий энциклопедический справочник [Текст]. — М. : Русское энциклопедическое товарищество, 2003. — 768 с.
9. *Durant, W.* The Age of Faith: A History of Medieval Civilization — Christian, Islamic, and Judaic — from Constantine to Dante: A.D. 325–1300 [Text] / Will Durant. — SimonandSchuster, 1950. — 1253 p.
10. Tzedakah: Charity [Electronic Resource] Judaism 101. — URL : <http://www.jewfaq.org/tzedakah.htm>.
11. *Dosick, R. W.* Living Judaism. The Complete Guide to Jewish Belief, Tradition and Practice / Rabbi Wayne Dosick [Electronic Resource] Nazarene Media. — URL :

- http://www.nazarenemedia.net/uploads/8/1/0/5/8105580/dosick_rabbi_wayne_-_living_judaism_harpercollins_2007.pdf.
12. Ветхий Завет [Электронный ресурс] Подкрепись! Библия онлайн. — URL : [http://allbible.info/bible/sinodal/le/23#!prettyPhoto\[iframes\]/4](http://allbible.info/bible/sinodal/le/23#!prettyPhoto[iframes]/4).
13. The Third Pillar of Islam: Compulsory Charity [Electronic Resource] The Religion of Islam. — URL : <http://www.islamreligion.com/articles/46>.
14. *Diwan, J.* The Islamic Concept of Charity / Jamaal Diwan [Electronic Resource] MAS Tarbiya. — URL : http://www.mastarbiya.org/resources/lighthouse/episode_2/conceptofcharity.pdf.
15. Коран на русском. Перевод смыслов Э. Кулиева [Electronic Resource] Мусульманин.ком. — URL : <http://musulmanin.com/koran-na-russkom.html>.
16. Калькулятор закята [Электронный ресурс] zakyat.com. — URL : <http://zakyat.com/rasschitat-zakyat.html>.
17. *O'Brien, B.* Perfection of Giving / Barbara O'Brien [Electronic Resource] About.com. — URL : <http://buddhism.about.com/od/basicbuddhistteachings/a/giving.htm>.
18. Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона [Текст] / под редакцией И. Е. Андреевского. — СПб., 1890–1907. — СПб. : Типо-Литография (И. А. Ефрона), 1891. — Том IV. Битбургъ — Босха. — 4, VIII, 472 с.
19. Толковый словарь русского языка [Текст] / сост. С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова. — М. : Азъ, 1995. — 928 с.
20. Большой энциклопедический словарь [Текст] / гл. ред. А. М. Прохоров. — [изд. 2-е, перераб. и доп.]. — М.; СПб. : Советская энциклопедия, 2000. — 863 с.
21. *Некрасов, А. Я.* Благотворительность [Текст] / А. Я. Некрасов // Социальная энциклопедия. — М. : Большая Российская энциклопедия, 2000. — С. 45.
22. *Ключевский, В. О.* Добрые люди Древней Руси / В. О. Ключевский [Электронный ресурс] Голубинский. Сайт Андрея Платонова. — URL : <http://www.golubinski.ru/russia/dobrye.htm>.
23. *Фомин, Э. А.* Благотворительность как социокультурный феномен в России [Текст] / Э. А. Фомин, Е. З. Чикадзе. — СПб. : Изд-во Чернышева, 1999. — 112 с.
24. *Холостова, Е. И.* Профессионализм в социальной работе [Текст] / Е. И. Холостова. — М. : Дашков и К°, 2007. — 236 с.
25. *Павленок, П. Д.* Теория, история и методика социальной работы. Избранные статьи и речи [Текст] / П. Д. Павленок. — М. : ДВР, 2012. — 592 с.
26. *Соколов, А. Р.* Благотворительность в России как механизм взаимодействия общества и государства (начало XVIII — конец XIX вв.) [Текст] / А. Р. Соколов. — СПб. : Лики России, 2006. — 648 с.
27. *Kaufman, J.* Three Views of Associationalism in 19th-Century America: An Empirical Examination [Text] / Jason Kaufman // *AJS Review*. — 1999 (March). — Vol. 104. — Number 5. — P. 1296–1345.

Надійшла до редакції 01.12.2014

Литвин И. В. Благотворительность как гражданско-правовой категория: доктринальное измерение

Анализируется понятие “благотворительность” как гражданско-правовая категория сквозь доктринальный и законодательный измерение. При этом утверждается, что достаточно сложно установить, какое измерение является первичным, которое вторичным. Основное внимание в статье уделено доктринальному измерению, которое рассматривается через призму религиозных учений: христианство, иудаизм, буддизм, мусульманство. В исследовании утверждается, что у христиан благотворительность является не только оказанием материальной помощи, но и выступает одной из главных добродетелей, позволяет христианину любить Бога и ближнего как самого себя из любви к Богу, совмещая, таким образом, христиан с Богом. Отдельно был проведен анализ по отношению к благотворительности в христианском мире и установлено, что, в отличие от христианской традиции, древние римляне и греки не считали благотворительность добродетелью, а потому относились к нему достаточно негативно, считая проявлением слабости. В иудаизме и мусульманстве благотворительность — это обязанность, которая не зависит от чувств, эмоций, желаний или финансового состояния. Аналогично оказания помощи является обязательным элементом буддизма, однако, в отличие от других религий, благотворительность включает в себя не только и не столько материальную помощь нуждающимся, сколько духовную для тех, кто ищет милость и всех, кто в ней нуждается. По результатам анализа было обобщено о том, что все религии *mutatis mutandis* определяют функции благотворительности в обществе — установление социальной справедливости.

Ключевые слова: благотворительность, благотворительные организации, мировые религии, христианство, иудаизм, буддизм, мусульманство.

Lytvyn, I. V. Charity as a Civil Law Category: Doctrinal Dimension

The article examines the concept of “charity” as a civil-law category through doctrinal and legislative dimension. The author argues that is quite difficult to determine which is the primary dimension, which is secondary. The main attention is paid to the doctrinal dimension, which is viewed through the prism of religious teachings. The study argues that the Christians charities is not only material help, but also serves one of the main virtues, and allows Christian to love God and neighbor as ourselves for the love of God, thereby linking Christians with God. Separate analyzes were carried out on attitudes to philanthropy in the pre-Christian world and found that, in contrast, from the Christian tradition, the ancient Romans and Greeks believed charity is not a virtue, and therefore treated him quite negatively, considering charity as a sign of weakness. In Judaism and Islam charity is duty, independent from the senses, emotions, desires or financial condition. Similarly, assistance is an essential element of Buddhism, however, unlike other religions, charity includes not only and not so much financial assistance to those in need but spiritual one. All religions *mutatis mutandis* define charity function in society - the establishment of social justice.

Keywords: charity, charities, world religions, Christianity, Judaism, Buddhism, Islam.

